

se posà sobre la sua cara ben *envidriada*, e avent ella una nova manera de affaytament atrobada, d'assò ferament torbada, moltes vegades se enginyà de ferir-la ab la mà» (BDLC XVII, 75). Avui a Bna. *envidriat* és d'ús general (certament res de castellanisme) aplicat també a certs vernissos, pâstes i aliments, i especialment a llegums endurits, mal cuits («els cigrons se m'han *envidriat*», 1915 --- 1930 ---). En les comarques que s'acosten a l'Ebre, deçà i dellà, s'usa una variant amb *-ir*: «*envedrir-se* lo pa: fer-se dur i trencallós, de pasta mal feta o poc cuita», GaGirona (*Vocab. Maestrat*, p. 284); i en el tarragonès Puig i Ferrater: «Els termes es veien a prop, amb aquella limpidesa dels dies d'hivern, quan a la nit ha plogut, quan la matinalada ha estat plena de boirina; i després, a mig matí, l'aire té un color gris *envidreït*, i la terra sembla brunyida i polida» (*Cercle Màgic*, 287). *Birlotxo envidrat* (Alex. Galí, en un enllaç entre els extrems del *Coll*. B. V. del B. d. Maldà, p. 46) és simplement 'proveït de vidres'. *Envidriament*; *envidreïment*.

CULTISMES: *Vitri*. *Vitrificar* [Lab.]; *vitrificació* i *vitrificable* [id.]. *Vitriòlic*, supra. *Vitrina* [1905, Bulbena], pres del fr. *vitrine* [1836, i ja abans]. *Vitrall*, del fr. *vitrail* [1493]; exposició «El *vitral* modernista amb 120 mostres de l'art del vitral de l'època del modernisme a Cat.», organitzada pel Conseller de Cultura Cahner i la Fundació Joan Miró, abril 1984. *Vitratge* < fr. *vitrage* [1611]: en francès els cultismes *vitre*, *vitrie*, *vitrierie* ja estaven arrelats en els segles XIII-XV.

1 O mossarabisme local? Cf. allí *Pira* < *Pieira* APIARIA. — 2 Una forma *vidrer* no consta enlloc; el bo de Careta (*Dicc. Barbr.*, p. 434) —que la donà per excloure *vidrier*, *-iera*, com a «barbrisme»— parlant d'«unes ordinacions fetes en 1460», ja reconeix honestament que *vidrers* només figura en certa transcripció que n'ha feta no se sap qui.

Vidriar, V. *vidre* *Vidriella*, V. *vidriella* (VIT f.) *Vidrienc*, *vidrier*, V. *vidre* *Vidriera*, V. *vidre* (i vit f.) *Vidrim*, *vidriol*, V. *vidre* *Vidriola*, V. *lladriola* (LLADRE) *Vidriós*, *-ositat*, V. *vidre* *Vidua*, *vidu*, *vidual*, *-alitat*, *viduat*, *viduatge*, *viduïtat*, V. *viuda*, *viudo* *Vier*, V. *via* i *viu* *Vieta*, V. *via* *Viga*, V. *biga* *Vigares*, V. *vijares* (VEURE)

Vigatà, *-tana*, *AlcM*, Krüger i Griera (BDC v, 48-49) ja expliquen suficientment els significats apel·latius que han pres els gentilicis de la gent de Vic i Osona. També havia designat una mena de diner, com a adj., del qual deu produir-se una de les primeres aparicions del mot en català: «denarios 12 *vigatanos*» any 1083 (Organyà, *BABL* VIII, 531). En l'aspecte morfològic es tracta sens dubte d'una metamorfosi de Ausetani en *VIKETANI (per influència de la substitució d'AUSO per VICUS [AUSONAE]), que precisament per aquesta influència mantingué la *κ* sense palatalització i la *-t*-del sufix intacta (cf. *Catalans* < LAKETANOS E. T. C. II, 167-174).

Vigència, *vigent*, V. *vetllar* *Vigèsim*, *vigesimal*, V.

vint *Vigil*, *vigilació*, *vigilant*, *-ilància*, *vigilar*, *vigila-riu*, *vigília*, *vigir*, *vigor*, *vigorar*, *vigoria*, *vigoritzar*, *-ització*, *-itzador*, *vigorós*, V. *vetllar* *Vigota*, V. *bigota* *Viguer*, V. *veguer* (VEGADA) *Vijares*, V. *veure* *Vijola*, V. *vetllar*

VIL, del ll. VILIS 'barat, de poc cost', 'sense valor', 'vil'. □ 1.ª doc.: orígens (*Homilies* etc.).

«Quan om és --- feït hom, --- ja à om vergònia a dir zo que dezie quan ere macip: així serà aquest segle *vil* envés aquel que és a venir», *Hom.*, 2v14. «Car femna *vil* menys val / que dolor sobre mal; / --- / no crey qu'om me'n trastorn / que femna a migjorn / vos farà lum tener, / e messonja, del ver», Cerverí (*Maldit ben dit*, v. 73). «Tots los ribauts e-ls arlots d'esta ciutat han fet cap e senyor d'aquell ribaut, e aquel ribaut és de tan bones custumes, que gran devoció don' a les gents ---. Molt plageren a l'apostoli les paraules que ohf dir del ribaut, è dix que, si-l nom d'aquel era *vil*, la sua vida era santa e gloriosa. Lo papa féu venir a si lo ribaut, e dix-li-com podia fer beneïr Déu a tan *vils* gents com són ribauts ni arlots, ni majorment en la taverna. — Sényer --- en aquells locs --- se deu esforçar hom mayorment com lo nom de Déu sia loat e beneït», Lull (*Blanq.*, *NCL* II, 183.2). «--- Natura --- les pus nobles coses que ha, fa exir de les pus *vils*, axí ---», Eiximenis (*Terç*, més cita a *VERM*). «Lo Diable --- atén aytals persones axí *vils* de quins delits se azalten més ---», id. (*Dones*, més cita a *TEMPTAR*). «Ans eligiria renunciar a la vida e als béns, que pendre marit grosser, *vil* e avar», JoMartorell (*Ag*, I, 348).

En particular es deia de la dona deshonesta, fins a esdevenir quasi el mateix que bagassa o almenys bandarra: «fembres *vils* e àvols de lur cors» Bna. a. 1330, *CoDoACA* VIII, 181.14. «Sí com a 'quell qu'ab flaca barca 'n riu / pesca son peix --- / mas per ésser de béns pus abundós / entra 'n la mar, e no-y espera stiu, / ne pren a 'quell qui ama dona *vil*, / e l'és plaent tant com toca la carn ---», Ausiàs CII, 9e. En lèxics des de JnEsteve: «no noble: *vil*: ignobilis» (*LiEleg*. m-8), Busa-N. etc.

«Dansa David --- com un infant. / Però Micol --- sent la befa en el cor, / i amb mots de *vilipendi* el rei acull: / —Oh! com escau al rei moure sos membres, / mal abillats amb túnica subtil / per estrafer la dansa de les fembres / de la casta més *vil*! / David calla un moment --- / quelcom s'esqueixa / arrabassat de rel!», *Alcover* (*Micol*, v. 58). «En tornant a la cella --- el va rependre la por de morir --- Fou una por de gos --- sense revolta ni dignitat, que li desencadenava a l'ànima una successió de pensaments, d'ofertes *vils* --- renegaria de les idees --- i el preu d'això no seria --- sinó la bestial satisfacció de viure --- evitar l'horror de l'afusellament --- De bon matí va rebre la visita del capità defensor --- La defensa era clara i simple: Tomàs de Bajalta era un savi --- era una acció indigna afusellar un comandant --- una descàrrega estrepitosa i una altra --- els ocells --- allò que havia rodolat per terra ---», Coromines (*Prometeu* XII, § 4, O. C., 303a13).

DERIV.: *Viltat* fou l'antic derivat abstracte, ll. vī-